

М. Г. СЕРГІЄНКО

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНА ПІДТРИМКА УПРАВЛІНСЬКИХ РІШЕНЬ У ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТА НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ

Проаналізовано можливість використання інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проектах розвитку подій на етапах виявлення, припинення та розкриття злочинів, терористичних актів Службою безпеки України як суб'єкта забезпечення національної безпеки. Визначено роль і особливості використання страхового фонду документації України в інформаційно-аналітичній підтримці управлінських рішень. Запропоновано основні напрями подальшого розвитку інформаційної підтримки діяльності Служби безпеки України.

Ключові слова: національна безпека, інформаційне забезпечення, інформаційно-аналітична підтримки управлінських рішень.

In the article analyzed possibility of the use of інформаційно-аналітичної support of administrative decisions in the projects of development of events on the stages of exposure, stopping and opening of crimes, assassinations by security of Ukraine Service as a subject of providing of national safety. Certainly role and features of the use of insurance fund of document of Ukraine in інформаційно-аналітичній support of administrative decisions. Basic directions of subsequent development of informative support of activity of security of Ukraine Service are offered.

Key words: national safety, informative providing, інформаційно-аналітична system of support of administrative decisions.

В Україні забезпечення національної безпеки, реагування на загрози і виклики кризових явищ соціально-політичного характеру, прогнозування негативних наслідків при оперативно-службовій діяльності є основними завданнями органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. У частині другій ст. 19 Конституції України передбачено, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, передбачені Конституцією й законами України [1]. Служба безпеки України (далі – СБ України) це державний правоохоронний орган спеціального призначення, який забезпечує державну безпеку України. СБ України підпорядкована Президенту України й підконтрольна Верховній Раді України. Діяльність СБУ, її органів і працівників базується на принципах законності, поваги до прав та гідності особи, позапартійності та відповідальності перед народом України [3].

Національна безпека значною мірою залежить від інформаційної підтримки СБ України як суб'єкта забезпечення національної безпеки держави, оскільки інформація та її повнота впливають на стабільність у суспільстві, забезпечення прав і свобод громадян, правопорядку та оперативно-службової діяльності.

Належну інформаційну підтримку в умовах особливого періоду, під час ліквідації надзвичайних ситуацій (далі – НС) та в мирний час, за запитами, СБ України може користуватися документами страхового фонду документації України. Страховий фонд документації України (далі – СФД України) – упорядкований банк документів, зафіксованих на компактних носіях інформації, які прийняті на державний облік і довгострокове надійне зберігання [4].

Необхідність створення та використання універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проєктах розвитку подій на етапах запобігання, виявлення, припинення та розкриття злочинів, терористичних актів є актуальним, своєчасним і інноваційним напрямком у діяльності СБ України та державної системи страхового фонду документації.

Але без втручання держави, створення організаційного та правового механізмів управління інформаційною підтримкою СБ України організувати стійкі взаємовідносини між СБ України та СФД України з використання документів страхового фонду та даних Державного реєстру потенційно небезпечних об'єктів (далі – Державний реєстр ПНО) не можливо.

Створення СБ України спільно зі СФД України інформаційно-аналітичного забезпечення її структурних підрозділів, при прийнятті управлінських рішень об'єктового, місцевого, регіонального, державного рівнів, надасть можливість приймати адекватні заходи із запобігання (прогнозування), ліквідації загроз соціально-політичного характеру, а також тероризму [7].

Саме створення дієвої системи запобігання тероризму, розроблення комплексних заходів з прогнозування, моделювання можливих наслідків загроз соціально-політичного характеру надасть можливість виявити та подолати їх соціальні передумови, що є одним із пріоритетів держави [6]. Тому створення та використання інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проєктах розвитку подій на етапах виявлення, припинення та розкриття злочинів, терористичних актів Службою безпеки України не можливо без сучасних інформаційних технологій, які базуються на упорядкованих інформаційних банках документів СФД України.

Питанням забезпечення національної безпеки в діяльності органів виконавчої влади приділено увагу в дослідженнях визнаних фахівців у різних галузях права: В. Зеленецького, М. Камлика, Я. Кондратьєва, М. Мельника, В. Шакуна, В. Білоуса та ін.

Розбудова системи національної безпеки в контексті забезпечення захисту населення та територій розглядають В. Акімов, Ю. Воробйов, М. Долгий, В. Горбулін, Б. Данилишин та ін.

Проблеми нормативно-правового забезпечення державного управління сферою запобігання НС ситуацій аналізуються у працях С. Андрєєва, С. Засунька, І. Кривулькіна, С. Кузніченка, А. Рогозіна, І. Шпильового та ін.

Проблеми організації управління і вдосконалення взаємовідносин органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування вирішують у своїх працях В. Авер'янов, В. Корженко, В. Малиновський, А. Крусян, М. Бочок, М. Бутко та ін. Питання структурно-функціонального забезпечення державно-управлінської діяльності аналізують О. Амосов, А. Бейкун, А. Бобро, В. Бумак, А. Дегтяр та ін.

Протягом існування незалежної України проблеми протидії тероризму в Україні були предметом досліджень П. Андрушко, В. Антипенка, В. Глушкова, В. Грищука, О. Допілки та ін.

Праці зазначених авторів присвячені загальнотеоретичному аналізу аспектів національної безпеки, державного управління. У той же час питання щодо форм і принципів інформаційно-аналітичного забезпечення боротьби з тероризмом у діяльності та взаємодії органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, СБ України, СФД України, можливого застосування вже існуючих упорядкованих, інформаційних банків у запобіжних заходах держави не дослідженні.

Аналіз наукових праць зарубіжних і вітчизняних учених А. Вольферса, Ч. Берда, С. Брауна, О. Гончаренка, Є. Лісіцина та Закону України "Про основи національної безпеки України" показує, що в них було опрацьовано розв'язання проблеми національної безпеки, розглянуті її основні сфери: воєнна, економічна, соціальна та гуманітарна, науково-технологічна, інформаційна та безпеки державного кордону України [5]. Разом з тим у внутрішньополітичній сфері питання внутрішньодержавного тероризму, незважаючи на його актуальність і безперечний зв'язок з національною безпекою держави та міжнародним тероризмом, практично відсутнє.

Також у працях науковців бракує теоретичного узагальнення засобів державного управління специфічними сферами, до яких належать СБ України та СФД України, зокрема щодо наукового обґрунтування шляхів їх використання та взаємодії з іншими суб'єктами національної безпеки. Необхідно відзначити, що предметом дослідження є відносини, які повинні складатись при створенні інформаційного забезпечення діяльності органів виконавчої влади в боротьбі з тероризмом.

У науковій літературі практично не існує робіт, в яких розкривається поняття та зміст принципів діяльності державної системи страхового фонду документації в галузі національної безпеки, боротьби з тероризмом. Зокрема, у працях автора неодноразово висвітлювались питання можливого застосування СФД України органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, але вони не знайшли певного відображення у принципах діяльності державних органів на етапі запобігання, ліквідування НС соціально-політичного характеру, боротьби з тероризмом і правопорушеннями.

Однією з найважливіших завдань розвитку соціально-політичної сфери країни є забезпечення соціальної безпеки населення. Досягти цього передбачається за рахунок використання комплексних заходів, спрямованих на виявлення та попередження організованої злочинної діяльності, протиправних дій,

послаблення криміногенної обстановки, підвищення професійних можливостей державних органів, підрозділів СБ України, які захищають важливі інтереси країни.

В Указі Президента України “Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2012 рік” № 273/2012 серед пріоритетних завдань боротьби з тероризмом є проведення наукових досліджень з питань запобігання тероризму та забезпечення участі українських фахівців у відповідних міжнародних науково-практичних заходах [2].

Запобігання, виявлення, припинення та розкриття злочинів проти миру і безпеки людства, тероризму, корупції та організованої злочинної діяльності у сфері управління і економіки та інших протиправних дій, які безпосередньо створюють загрозу життєво важливим інтересам України є основними завданням СБ України [3].

Удосконалення методів і форм боротьби з організованою злочинністю, тероризмом вимагає докорінного реформування органів і підрозділів Служби безпеки України та впровадження нових інформаційних технологій у їх діяльність. Управління інформаційною підтримкою та використання інноваційних технологій у сфер забезпечення діяльності Служби безпеки України як суб’єкта національної безпеки, потребує досліджень та обґрунтувань.

На сьогодні практично не використовується СБ України документи страхового фонду, дані Державного реєстру ПНО, а діє, за кращого випадку, проста схема взаємодії з використанням банку документів, що носить епізодичний характер.

Метою даної статті є визначення СФД України як чинника, який має можливість взяти участь у створенні програмного забезпечення універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проектах розвитку подій на етапах запобігання, виявлення, припинення та розкриття злочинів, терористичних актів. Для створення програмного забезпечення, в даному випадку, потрібні упорядковані данні Державного реєстру ПНО, банк документів СФД України. Адаптувати вже існуюче інформаційне поле СФД України під потреби СБ України, скоротити витрати бюджетних коштів при створенні інформаційного забезпечення і є сама мета. Для досягнення цієї мети необхідно розв’язання таких завдань:

– проаналізувати стан СФД України як носія документів страхового фонду, даних Державного реєстру ПНО та можливість адаптації їх для програмного забезпечення універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проектах розвитку подій соціально-політичного характеру;

– визначити необхідність створення та використання СБ України та його структурними підрозділами реєстру об’єктів державного (регіонального) рівня, які є носіями можливого виникнення НС соціально-політичного характеру (терористичних актів);

– сформулювати пропозиції щодо створення організаційного та правового механізмів управління інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень.

Від позитивного розв'язання таких завдань значною мірою залежить і подальше використання СФД України при запобіганні всіх інших загроз (техногенних, природних, воєнних, економічних тощо), які в екстремальних ситуаціях можуть переростати в комплексні НС.

Суспільна система, що не здатна запобігти можливим проявам соціально-політичного характеру (тероризму), завжди перебуватиме на межі ризику внутрішніх або зовнішніх чинників, які тісно пов'язані між собою і мають негативні ознаки, характеристики, які можна прорахувати, моделювати, ще на етапі зародження, виходячи з інформаційно-аналітичного характеру даних на них.

Одним з основних інструментів виконання функцій і завдань держави є державне управління. Україна здійснює на постійній основі заходи з підвищення ефективності державного управління, зокрема шляхом удосконалення системи та структури органів виконавчої влади, запровадження європейських стандартів, запровадження елементів електронного урядування [2].

Розуміння того, що внутрішні загрози соціально-політичного характеру, терористичні прояви можуть перетинатись з потенційно небезпечними об'єктами державного, регіонального рівня, виникає необхідність створення та використання універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проєктах розвитку подій на таких об'єктах ще на етапах запобігання. Підтримка повинна бути застосована на сучасній поглибленій аналітичній обробці накопиченої інформації методами математичного моделювання та надання рекомендацій при прийнятті рішень.

Виходячи з аналізу стану СФД України, можна констатувати, що основні принципи створення та використання універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проєктах розвитку подій на етапах запобігання НС є актуальними та інноваційними в діяльності СБ України та державної системи страхового фонду документації. У першу чергу це стосується таких принципів:

- узгодженості пріоритетів; мети, координації розроблення і реалізації державних, відомчих програм зі створення специфічного інформаційного забезпечення з використанням вже існуючого інформаційного ресурсу СФД України, його адаптації до специфічних об'єктів, які є носіями небезпеки;

- випереджаючий розвиток нормативно-правової бази створення організаційного та правового механізмів управління інформаційно-аналітичною підтримкою управлінських рішень; регулювання відносин СБ України та СФД України як учасників створення, використання інформаційних технологій і послуг у системі антитерористичної діяльності;

- відповідальності суб'єктів інформаційного обміну обох систем;

- системність формування та виконання програми зі створення та використання інформаційної підтримки СБ України.

До принципів побудови такої інформаційно-аналітичної підтримки повинні також належати принципи системності, розвитку, сумісності, стандартизації, ефективності тощо.

Опираючись на вищезазначене, визначимо, що під принципами інформаційного забезпечення боротьби з тероризмом необхідно розуміти систему керівних установок, основних положень, які відбивають об'єктивні закономірності розвитку відносин у сфері національної безпеки на сучасному етапі існування держави й визначають сутність інформаційної підтримки щодо протидії терористичним проявам в діяльності СБ України. Класифікація принципів інформаційної підтримки боротьби з тероризмом у діяльності СБ України дозволяє з'ясувати сутність базових засад правового та організаційного механізму управління інформаційним забезпеченням СБ України та його вдосконалення.

Виконання зазначених принципів забезпечується за рахунок реформування структурних підрозділів СБ України та СФД України, покращення їх інформаційно-технічного забезпечення, установлення режиму інформаційної підтримки і інших органами виконавчої влади, місцевого самоврядування, а також автоматизація управлінських процесів.

Необхідно визначити склад інформаційного забезпечення універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проектах розвитку подій на етапах запобігання, виявлення, припинення та розкриття злочинів, правопорушень, терористичних актів та їх ліквідації, яке повинно бути узгоджене СБ України та СФД України за такими напрямками:

- інформаційна і функціональна взаємодія та узгодженість моделей, що входять до складу інформаційно-аналітичної підтримки;

- централізоване зберігання таємної інформації про досліджуваній універсальний формат даних підтримки управлінських рішень у проектах розвитку подій;

- інформаційна підтримка процесу системного моделювання та прийняття рішень на етапах прогнозування, локалізації, ліквідації надзвичайних ситуацій соціально-політичного характеру, які можуть перейти в фазу комплексних НС.

Основне призначення універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проектах розвитку подій на етапах запобігання, локалізації, ліквідації НС для СБ України, а також для органів влади державного (регіонального) рівня, органів місцевого самоврядування полягає в проведенні:

- моніторингу потенційно небезпечних об'єктів державного (регіонального) рівня, їх стану, специфічних даних і показників з метою контролю і комплексного аналізу в таких режимах: повсякденного функціонування, підвищеної готовності, надзвичайної ситуації, надзвичайного стану, воєнного стану, аналізу вищезазначеної інформації, даних, виявлення тенденцій та закономірностей при розвитку подій;

- аналізу впливу факторів техногенної, природної, соціально-політичної, воєнної загрози на життєдіяльність держави, регіонів;

- системного моделювання розвитку подій на державному та регіональному рівнях;

– інформаційно-аналітичної підтримки процесу прийняття управлінських рішень у проектах розвитку подій на етапах запобігання, ліквідації загроз соціально-політичного характеру;

– оцінки наслідків прийняття рішень на державному, регіональному рівнях.

Тобто, універсальний формат даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень може вже сьогодні частково базуватися на Державному реєстрі ПНО, який є інформаційно-довідковою системою, яка створюється з метою державного обліку потенційно небезпечних об'єктів та інформаційного забезпечення процесів підготовки управлінських рішень щодо запобігання виникнення та ліквідації наслідків НС, пов'язаних з функціонуванням небезпечних об'єктів. На думку автора, є необхідність створення СБ України реєстру об'єктів державного (регіонального) рівня, які є носіями можливого виникнення НС соціально-політичного характеру, терористичних актів. Моделювання подій на ПНО характеризується багатоваріантністю можливих управлінських рішень і, таким чином, потребують такого реєстру, який забезпечить постійно поновлення інформаційно-аналітичних даних.

У сучасних умовах під час створення, запровадження інформаційно-аналітичної підтримки необхідно, щоб вона була інтегрована в інші системи запобігання та ліквідації НС і передбачала обмін даними аналізу та розрахунків.

Таким чином, створення та використання універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень у проектах розвитку подій на етапах виявлення, припинення та розкриття злочинів, терористичних актів є актуальним напрямком у діяльності СБ України та державної системи страхового фонду документації. Під інформаційно-аналітичною підтримкою будемо розуміти процес інформаційного забезпечення, який орієнтований на СБ України та його структурні підрозділи, органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування, а також, що вона буде використовуватися при підготовці та реалізації управлінських рішень.

Існуючий упорядкований банк документів, зафіксований на компактних носіях інформації, СФД України та дані автоматизованої інформаційно-довідкової системи обліку та обробки інформації Державного реєстру ПНО запропоновано використати при створенні і формуванні універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень при прогнозуванні, моделюванні та ліквідації екстремальних ситуацій СБ України.

Створення та використання універсального формату даних інформаційно-аналітичної підтримки потребує внесення зміни до нормативно-правового забезпечення діяльності СБ України та страхового фонду документації України. Внесення змін надасть можливість удосконалити правовий та організаційний механізми управління системами, взаємодію при створенні, формуванні та застосуванні інформаційно-аналітичної підтримки управлінських рішень.

Література:

1. Конституція України : прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. // Офіц. вісн. України. – 2010. – № 72/1 – Ст. 2598.
2. Про затвердження Річної національної програми співробітництва Україна – НАТО на 2012 рік. : Указ Президента України № 273/2012. – Режим доступу : <http://www.president.gov.ua/gu/documents/14697.html> 1.1.2.3.
3. Про Службу безпеки України : Закону України від 25 березня 1992 р. № 2229-ХІІ. – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-b>.
4. Про страховий фонд документації України : Закон України від 22 березня 2001 р. № 2332-III // Офіц. вісн. України. – 2001. – № 16. – Ст. 696 (з змінами, внесеними Законом України “Про внесення змін до Закону України “Про страховий фонд документації України” від 22 травня 2005 р. № 851-IV) // Офіц. вісн. України. – 2005. – № 6. – Ст. 337.
5. Про основи національної безпеки України : Закон України. – Режим доступу : rada.gov.ua.
6. *Ліпкан В. А.* Національна безпека України / В. А. Ліпкан // Бібліотека українських підручників (pidruchniki.website). – Режим доступу : admin{at}pidruchniki.ws.
7. *Сергієнко М. Г.* Державна система страхового фонду документації – невід’ємний елемент інформаційної безпеки України / М. Г. Сергієнко, В. Л. Степаненко, І. М. Кривулькін // Національна безпека: український вимір: шокв. наук. зб. ; Рада нац. безпеки і оборони України ; Ін-т пробл. нац. безпеки. – К., 2009. – Вип. 4 (23). – С. 54–59.

Надійшла до редколегії 20.07.2012 р.

УДК 35.077:004.738.5

А. О. СЕРЕНОК

**ІКТ ТА ЕКОНОМІКА ЗНАНЬ В УМОВАХ ПЕРЕХОДУ
ДО ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА**

Проаналізовано специфіку функціонування ІКТ у сучасних умовах розвитку економіки знань і переходу до інформаційного суспільства. Розглянуто особливості засад розвитку інформаційного суспільства в Україні. Означено основні напрями подальшої інформатизації органів влади України.

Ключові слова: ІКТ; економіка знань, інформаційне суспільство, інформатизація.

The analysis of the specific of functioning of ICT in modern conditions of development of the knowledge economy and the transition to an information society has been done. The features of the principles of information society development in